

КОМУНАЛЬНИЙ ЗАКЛАД «КІРОВОГРАДСЬКИЙ ОБЛАСНИЙ ІНСТИТУТ
ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ ІМЕНІ ВАСИЛЯ СУХОМЛИНСЬКОГО»

**Партнерська взаємодія між школою
та сім'єю як необхідна умова формування
системи цінностей дитини
(з досвіду роботи)**

Навчально-методичний посібник

*Друкується за рішенням науково-методичної ради комунального закладу
«Кіровоградський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти
імені Василя Сухомлинського»
(від 29 грудня 2022 року, протокол № 7)*

Кропивницький
2023

УДК 37.015.311/312+37.018.1

Партнерська взаємодія між школою та сім'єю як необхідна умова формування системи цінностей дитини (з досвіду роботи) : навч.-метод. посіб. / уклад. Г. М. Стеценко, Н. Г. Тіхонова. Кропивницький, 2023. 48 с.

У навчально-методичному посібнику розкривається проблема формування партнерської взаємодії школи й сім'ї та міститься матеріал, що полегшить роботу вчителів початкових класів із питань формування системи цінностей дитини в сучасних освітніх умовах.

Видання укладене для тих, хто цікавиться питанням формування системи цінностей дитини під час партнерської взаємодії між усіма учасниками освітнього процесу в початковій школі.

Рецензенти:

Аліна МАРТІН	– доцент кафедри дошкільної та початкової освіти Центральноукраїнського державного університету імені Володимира Винниченка, кандидат педагогічних наук;
Наталія КУНАШЕНКО	– заступник директора з навчально-виховної роботи комунального закладу «Бобринецький ліцей № 1» Бобринецької міської ради Кіровоградської області.

Відповідальний за випуск – Віталій ДМИТРУК

© КЗ «КОШПО імені
Василя Сухомлинського», 2023

ЗМІСТ

Передмова.....	4
<i>Наталія ТІХОНОВА</i> Партнерська взаємодія між школою і сім'єю як засіб виховного впливу на учасників освітнього процесу.....	5
<i>Галина СТЕЦЕНКО</i> Залучення родини до побудови освітньої траєкторії дитини.....	14
Казка запалює вогник дитячої творчості.....	18
Добро, милосердя, співчуття. Як без них?.....	20
Творча робота «Долонька». Як багато можуть розповісти пальчики.....	22
Не можемо писати – маюємо думки.....	24
Батьківські збори – співпраця і взаємодія заради дитини.....	26
Аналітико-діагностична діяльність як форма аналізу особистості.....	32
Роздуми замість аплікацій.....	36
Психологічна допомога: шлях до взаєморозуміння.....	40
Список використаних джерел.....	44

ПЕРЕДМОВА

З огляду на нові вимоги до якості виховання підростаючого покоління відповідно до потреб соціально-економічного розвитку країни взаємозв'язок школи, сім'ї і громадськості вважають одним з основних чинників удосконалення системи вітчизняної педагогічної освіти щодо виховання учнів, який спрямовано на відродження й зміцнення національних цінностей та впровадження історичних надбань українського народу. Із теоретично-практичного погляду ця проблема є важливою, а зміст, форми й методи взаємозв'язку школи, сім'ї і громадськості у вихованні учнів на сучасному етапі розвитку освіти в Україні не втратили актуальності.

Водночас вивчення й узагальнення педагогічного досвіду, набутого у процесі розвитку змісту, форм і методів взаємозв'язку школи, сім'ї та громадськості, зумовлено невідкладною потребою в їх подальшому вдосконаленні. Низку аспектів сімейного виховання розкрито у працях Т. Алексеєнко, О. Докукіної, Т. Кравченко, Л. Назаренко, О. Савченко, І. Сіданіч, О. Хромової, що безпосередньо вплинуло на розвиток педагогічних взаємозв'язків між педагогами, батьками та представниками громадськості. Умови виховання педагогічної культури й просвіти батьків, особливості формування стосунків батьків і дітей у сім'ї та школі досліджували Л. Вовк, О. Добош, І. Дубінець, О. Наседкіна, І. Сіданіч, Л. Тимчук, О. Ярошинська та ін.

Цінним є теоретичне й практичне значення пропонованого дослідження, представленого у вигляді навчально-методичного посібника. Наповнюваність видання сприятиме ефективнішому застосуванню різноманітних видів діяльності школи й сім'ї у вихованні учнів.

Систематизовані практичні доробки можуть бути використані в соціально-педагогічному аспекті щодо закономірностей становлення дитини як унікальної і цілісної особистості, котра здатна сприймати й засвоювати новий соціальний досвід і прагне самовизначення в різноманітних життєвих ситуаціях.

З огляду на значущість окресленого питання автори обрали тему навчально-методичного посібника – «Партнерська взаємодія між школою та сім'єю як необхідна умова формування системи цінностей дитини (з досвіду роботи)».

Метою навчально-методичного видання є висвітлення проблеми реалізації в сучасних умовах партнерської взаємодії учителя й учнів, учителя й батьків, що передбачає взаєморозуміння, єдність інтересів і прагнень для особистісного розвитку молодших школярів.

Матеріал окреслює важливість педагогіки партнерства в сучасній освіті в період її реформування та розкриває проблему формування системи цінностей дитини в сучасних освітніх умовах.

Наталія ТИХОНОВА

Наталія ТІХОНОВА,

старший викладач кафедри дошкільної та початкової освіти КЗ «КОІППО імені Василя Сухомлинського», кандидат педагогічних наук

ПАРТНЕРСЬКА ВЗАЄМОДІЯ МІЖ ШКОЛОЮ І СІМ'ЄЮ ЯК ЗАСІБ ВИХОВНОГО ВПЛИВУ НА УЧАСНИКІВ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ

Проблема сьогодення полягає у вихованні учнів, що відбувається в час перебудови всіх засад нашого суспільства – економічних, правових, ідеологічних. На наше переконання, часто процес виховання є нестабільним та з суперечностями поглядів дітей та дорослих через відмінності між інформацією, яку отримує дитина в навколишньому середовищі та інформацією, яку вона отримує від дорослих і в тих педагогічних чи суспільних ситуаціях, учасником яких стає. Лише враховуючи ці суперечності, учителі й батьки позитивно впливатимуть на виховання учнів та формування їхніх особистісних рис.

Водночас зауважимо, що суспільство перебуває в процесі пошуку нових цінностей і відповідно – нової стратегії виховання дітей у контексті партнерської взаємодії між усіма учасниками освітнього процесу.

В науковій літературі та педагогічній практиці (В. Брюхова, Н. Бугаєць, В. Вершинін, Т. Виноградова, О. Докукіна, К. Журба, О. Повалій, В. Постовий, О. Хромова та ін.) сформульовано ідею важливості організації взаємодії сім'ї і школи як дієвого чинника виховання у підростаючої особистості певних особистісних якостей, покликаних сприяти її успішній життєдіяльності в соціумі [4, с. 10].

Кардинальні перетворення сучасного українського суспільства, втрата дієвості традиційних стереотипів виховання підростаючого покоління, глобальні зміни у вітчизняній педагогіці зумовлюють трансформації непорушних у недалекому минулому засад існування соціальних інститутів, зокрема школи та сім'ї. У цьому контексті особливої значущості набуває проблема становлення та розвитку педагогіки партнерства як одного із визначальних чинників реформування Нової української школи.

Водночас не можна не зважати на той факт, що педагогічне партнерство між сім'єю і школою пов'язують із такими поняттями, як «взаємодія», «взаємозв'язок», «співпраця», «співробітництво». У працях педагогів-дослідників немає чіткого розмежування цих понять, що засвідчує багатогранність цього феномена [8, с. 5].

Основним підґрунтям для становлення та розвитку педагогіки партнерства, співпраці та взаємодії соціальних інститутів, а саме школи та сім'ї, є нормативно-правові документи, накази, листи, методичні рекомендації, що регулюють суспільні відносини, які виникають у процесі реалізації конституційного права

людини на освіту, прав та обов'язків фізичних і юридичних осіб, які беруть участь у реалізації цього права, а також визначає компетенцію державних органів та органів місцевого самоврядування у сфері освіти.

Виклики, що стоять перед сучасною початковою школою, зумовили розроблення Концепції «Нова українська школа» – документа, який проголошує збереження цінностей дитинства, необхідність гуманізації навчання, особистісного підходу, розвитку здібностей учнів, створення навчально-предметного середовища, що разом забезпечують психологічний комфорт і сприяють виявленню творчості дітей [1, с. 11].

З огляду на нові вимоги до якості навчання та виховання підростаючого покоління в професійному стандарті за професіями «Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти», «Вчитель закладу загальної середньої освіти», «Вчитель з початкової освіти» (з дипломом молодшого спеціаліста) зазначено, що вчитель спільно з батьками, іншими законними представниками учнів (далі – батьки)

- сприяє розвитку здібностей учнів, формуванню в них навичок здорового способу життя;
- дбає про їхнє фізичне й психічне здоров'я;
- формує в учнів усвідомлення необхідності дотримуватися Конституції та законів України, захищати суверенітет і територіальну цілісність України;
- настановленням й особистим прикладом утверджує повагу до суспільної моралі та суспільних цінностей, зокрема правди, справедливості, патріотизму, гуманізму, толерантності, працелюбства;
- формує в учнів прагнення до взаєморозуміння, миру, злагоди між усіма народами, етнічними, національними, релігійними групами [5].

Однією із перерахованих у названому документі трудових функцій є партнерська взаємодія з учасниками освітнього процесу, що передбачає володіння вчителем психологічною й емоційно-етичною компетентностями та компетентністю педагогічного партнерства, що забезпечується здатністю залучати батьків до освітнього процесу на засадах партнерства, працювати в команді із залученими фахівцями, асистентами вчителя для надання додаткової підтримки особам з особливими освітніми потребами та здатністю до суб'єкт-суб'єктивної (рівноправної та особистісно орієнтованої) взаємодії з учнями в освітньому процесі.

Отже, підвищується відповідальність учителя за процеси навчання, виховання та розвитку учнів. Ця відповідальність передбачає, зокрема, добір методів навчання відповідно до освітніх потреб різних здобувачів освіти й зосередження на розвитку компетентностей для життя, уміння працювати з інформаційно-комунікаційними технологіями та природно інтегрувати їх в освітній процес, а також налагоджувати комунікацію з батьками.

Попри все, за певних умов проблеми взаємодії школи й сім'ї в сучасних умовах можуть бути вирішені. Для цього необхідно, аби суб'єкти партнерської

взаємодії вибудовували основи культури спілкування, потрібні для розв'язання проблем дитини.

Останнім часом психолого-педагогічна наука відмовляється від традиційних підходів і пропонує нові в розв'язанні проблем взаємодії сім'ї та школи, виховання дітей та підлітків.

По-перше, педагог має усвідомити: культура передбачає недоторканість родини й невтручання в сімейні взаємини. Втручатися в життя сім'ї можна у виняткових випадках, коли нехтуються інтереси дитини, а її здоров'я, життя, добробут опиняються в небезпеці з вини батьків або інших дорослих членів сім'ї.

По-друге, школа – не рідний дім, а сім'я ніколи не замінить школи. Зрозуміло, логіка шкільного та логіка сімейного виховання не тотожні. Педагог має враховувати психологію дитинства й дорослішання дитини і, певним чином зближуючи виховні сфери школи й сім'ї, у жодному разі не намагатися підмінити батьків і не інструментувати шкільне життя як життя родинне.

По-третє, школа не є частиною ринкового простору, оскільки не надає послуг, не торгує крамом, не обслуговує батьків. Школа – соціальний інститут, її призначення – передавати духовні надбання людства й учити дитину жити у сучасному суспільстві. Школа вільна від батьківських вказівок і настанов в організації професійної діяльності. Вона незалежна від батьків в організації життєдіяльності школярів.

Однак і шкільна, і сімейна сфери не ізольовані одна від одної в житті дитини, яка, приходячи до школи, репрезентує світ своєї родини, умови життя, спектр соціальних взаємин, звички, манери поведінки, зрештою, рівень інтелекту.

Педагог, як представник шкільного виховання, не має змоги кардинально (навіть за потреби) змінювати умови сімейного життя дитини, він не вповноважений втручатися в родинний уклад. У нього інший предмет професійної діяльності – дитина, яка приходить до школи з сім'ї.

Школа завжди прагнула до партнерської взаємодії з сім'єю, що передбачало корекцію сімейного виховання, педагогічну просвіту батьків, безкінечне «листування» з батьками з приводу навчання й поведінки їхніх дітей, запрошення батьків до школи тощо. Контакт із батьками як взаємодія може бути встановлений лише в разі, якщо обидва суб'єкти усвідомлюють, що тільки спільними зусиллями можна створити умови для розвитку та виховання дитини, допомогти їй набути необхідний соціальний досвід.

Визначальна умова партнерської взаємодії названих суб'єктів – батьків і педагога – вичерпне уявлення про зміст виховної діяльності один одного, можливості порозуміння щодо завдань і засобів виховного впливу заради благополуччя дитини, адекватність виховних дій до запланованого кінцевого результату.

Педагог має знати, з якої сім'ї прийшла в школу кожна дитина, яка структура цієї сім'ї, у якому стані перебуває сучасна українська родина, які

тенденції зумовлюють її розвиток. Це зробить взаємодію педагога та батьків учнів конкретною, більш осмисленою, результативною.

Щоб наблизитися до кожного учня школи, важливо:

- пізнати кожну дитину;
- знати, як вона мислить, відчуває, сприймає;
- вивчити характер, волю, інтереси дитини;
- вивчити особливості її організму;
- максимально зблизити сім'ю та школу на основі партнерства, співробітництва, взаємоспілкування, взаєморозуміння, взаємодопомоги.

Дбаючи про ефективну партнерську взаємодію з батьками, учитель має враховувати важливість таких чинників:

- об'єднання зусиль учителя та сім'ї школяра можливе за взаємного визнання ними рівноправності. Перший крок має зробити вчитель, оскільки до цього його спонукає професійний обов'язок;

- доброзичливість, відкритість у спілкуванні з батьками – перший крок до співпраці з ними. Деяким учителям здається, що батьки знаходяться в опозиції до них. Намагаючись запобігти можливим запереченням з їхнього боку, такі вчителі починають розмову в директивному тоні замість того, щоб зрозуміти батьківські почуття, виявивши стриманість, відкритість;

- учитель має завжди наголошувати на важливій ролі батьків у вихованні та розвитку дитини;

- психологічний контакт із батьками виникає одразу, як тільки вчитель виявляє розуміння дитини, симпатизує їй, бачить позитивні та негативні риси. Батьки, відчувши доброзичливість учителя, охоче спілкуються з ним, налаштовуються на співпрацю;

- учитель може запропонувати одному з батьків організувати батьківські збори, разом визначивши їх тематику, структуру тощо. Особливо корисний обмін думками з батьками щодо налагодження взаєморозуміння з дітьми.

Процес налагодження партнерської взаємодії з батьками ефективний за дотримання педагогом психолого-педагогічних правил та вимог. До них належать:

- використання заходів, спрямованих на підвищення авторитету батьків. У спілкуванні з батьками слід уникати категоричного тону, який може спровокувати образи, роздратування. Нормою мають стати стосунки, засновані на взаємоповазі. Цінність їх полягає в розвитку почуття власної відповідальності, вимогливості, громадянського обов'язку як учителів, так і батьків;

- довіра до виховних можливостей батьків, підвищення рівня їх педагогічної культури й активності у вихованні. Психологічно батьки готові підтримати потреби школи. Навіть ті з них, які не мають педагогічної підготовки й освіти, із розумінням і відповідальністю ставляться до виховання дітей;

- педагогічний такт, неприпустимість необережного втручання в життя сім'ї. Класний керівник – особа офіційна, однак за специфікою своєї роботи може стати свідком стосунків, які приховуються від сторонніх. Якою б не здавалася

йому сім'я, учитель має бути тактовним, ввічливим, інформацію про сім'ю використовувати лише для допомоги батькам у вихованні дитини;

– життєстверджувальний, мажорний настрій при розв'язанні проблем виховання, спираючись на позитивні риси дитини, орієнтація на успішний розвиток особистості. Формування особистості дитини передбачає подолання труднощів, суперечностей у її житті. Важливо, щоб це сприймалося як виявлення закономірностей розвитку (нерівномірність, стрибкоподібний характер, причинно-наслідкова обумовленість, вибіркове ставлення дитини до виховних впливів), тоді труднощі, суперечності, несподівані результати не викликатимуть розгубленості в педагога.

Отже, у процесі реалізації партнерського взаємозв'язку школи та сім'ї варто звернутися до таких важливих категорій педагогіки, як розвиток, формування, виховання, оскільки вони характеризують становлення учня як особистості. Можна констатувати, що повноцінне становлення особистості в освітньому процесі можливе лише завдяки ефективному взаємозв'язку між його учасниками, адже саме за цих умов спостерігається взаємопідсилення виховних впливів, спрямованих на розв'язання суперечностей між дитиною й навколишнім світом, забезпечується її розвиток.

Лише із врахуванням названого вчителі й батьки позитивно впливатимуть на виховання та формуватимуть особистісні цінності учнів. Суспільство загалом перебуває у процесі пошуку нових цінностей і з цієї позиції – нової стратегії життєдіяльності.

За словами О. Сухомлинської, можна виокремити аспекти, які необхідно враховувати при створенні виховних моделей, де цінності є основою виховання учнів. До них належать:

1) свідомість дитини (оцінювальна свідомість) зумовлює те, що кожного разу може розглядатися лише обмежена кількість цінностей, певна їх частина;

2) в оцінювальній свідомості постійно з'являються нові цінності: у дитини частіше й швидше, ніж у дорослого, відбувається їх переосмислення, витіснення одних іншими;

3) у кожної дитини, як і в дорослого, є своя «піраміда» цінностей, яка залежить від специфіки внутрішнього світу дитини, ґрунтується на цінностях, що культивуються в сім'ї, у найближчому оточенні;

4) реалізація цінностей полягає в підкоренні вимозі, зумовленій самою цінністю, у підпорядкуванні їй свого життя;

5) існування, наявність будь-якої цінності усвідомлюється значною мірою не в інтелектуальному, а в емоційному акті. Лише через емоції, почуття, хвилювання, любов, ненависть, «через життя серця» дитина усвідомлює світ цінностей;

6) у ситуаціях повсякденного життя дитина здебільшого може вибирати певні цінності з-поміж багатьох. Це свобода вибору цінностей, оскільки справжня цінність – це вибір, альтернатива, волевиявлення [7, с. 25].

Важливим фактором становлення цінностей під час виховного впливу на дитину є сімейне виховання. Під сімейним вихованням розуміється цілеспрямоване прищеплення дітям усебічних особистісних інтегративних якостей задля підготовки їх до життя [3, с. 19], що «формує духовно-моральні цінності, орієнтації, потреби, інтереси, звички, поведінку, якості та здібності дитини, необхідні для поступового засвоєння нею ролі дорослого [3, с. 14].

На нашу думку, процес формування ціннісних орієнтацій учнів передбачає систему виховної роботи школи, сім'ї, позашкільних дитячих установ, передової частини громадськості. Саму ж систему виховання необхідно спрямувати на виконання єдино правильної організації виховної роботи, яка повинна бути наповненою, що забезпечить формування в кожній особистості ціннісних орієнтацій. До того ж, для досягнення взаємозв'язку компонентів педагогічної системи щодо виховання цінностей особистості має враховуватися педагогізація не лише учнів як об'єктів виховання, а й батьків та людей, які впливають на виховання підростаючого покоління.

Мету сімейного виховання більшість батьків убачає у підготовці дитини до життя через тренування її волі, навчання корисним і потрібним умінням, що поступово закріплюються в поведінці дитини та стають моделлю її стосунків з іншими людьми. І саме школа стає тим простором дитини, у якому вона активно використовує свої навички спілкування з іншими та не готується до життя, а повноцінно живе. Тому вся діяльність закладу освіти має організовуватися так, щоб сприяти становленню особистості як творця й проєктувальника власного життя, гармонізації і гуманізації стосунків між учнями й педагогами, школою й родиною, ґрунтуючись на ідеї самоцінності дитинства, діалогу, усвідомленого вибору особистого життєвого шляху.

Педагогічне партнерство між сім'єю і школою може бути представлено як складний процес взаємовпливу цих соціальних інститутів, «реалізації зв'язків і відносин суспільної установи і малої групи, основною метою яких є виховання дитини протягом усіх років навчання» [2, с. 38].

Одним із ефективних шляхів позитивного виховного впливу на дитину є формування та підвищення педагогічної культури батьків через розвиток у них рис вихователів і допомогу у виконанні функцій вихователів. Водночас це нагромадження психолого-педагогічних знань, необхідних батькам для виховання дітей і самовиховання. Перше завдання пов'язане з набуттям знань із різних аспектів, фізичного, морального, інтелектуального розвитку дітей.

Самовиховання батьків означає зростання самосвідомості й визначення власної шкали цінностей.

Самовиховання батьків у цьому контексті означає такий розвиток особистості, який сприяє добробуту дітей і всієї родини загалом. Формування педагогічної культури батьків – процес саморозвитку дорослих, заснований на свідомому прагненні до вдосконалення своєї особистості. І це процес розвитку не тільки однієї особистості – батька чи матері, це спільне вдосконалення всіх членів родини.

У широкому розумінні формування педагогічної культури батьків можна розглядати як виховання самих батьків. Окрім питань, пов'язаних із вихованням дітей, потребують розв'язання й інші проблеми, пов'язані із певними знаннями та навичками, необхідними для життєдіяльності сім'ї. Зокрема, це знання законодавства про шлюб і сім'ю; оволодіння навичками ведення хатнього господарства; знання про фізичні та фізіологічні особливості дитячого організму, дитячі хвороби; формування стосунків між членами сім'ї тощо.

Отже, формування педагогічної культури батьків – це спроба допомогти сучасній сім'ї у виконанні нею функцій виховання. Урешті-решт ідеться про право дитини на таких батьків, які здатні забезпечити їй можливість усебічного розвитку й сімейного добробуту. У такому вигляді формування педагогічної культури батьків є частиною соціальної політики сучасного українського суспільства, оскільки загальновідомо, що послаблення сім'ї – серйозна проблема соціальної політики будь-якої держави.

Зауважимо, що формування педагогічної культури сім'ї – це передусім просвітницька робота школи, учителів, спрямована на свідомість батьків учнів. Однак і в цьому разі слід правильно трактувати термін «батьки». Із погляду суспільства, бути батьком або матір'ю означає, насамперед, задовольняти основні потреби дитини, піклуватися про її здоров'я, розвиток і щастя. Із позиції педагогіки й психології, розуміються стосунки з дітьми, їхнє виховання, спрямоване на розвиток особистості дитини. З погляду соціології, формування педагогічної культури батьків сприймається в тісному зв'язку з розвитком сімейної спільноти.

Формування педагогічної культури батьків охоплює інструктаж, інформування й навчання батьків, щоб допомогти їм усвідомити свою роль у розвитку сімейних зв'язків, краще піклуватися про здоров'я дитини, розвивати її особистість (інтелектуально, соціально, етично, естетично тощо), а також її свідомість.

Основне завдання школи, учителів – допомогти батькам виконувати функції вихователя. Під цими функціями розуміється створення не лише оптимальних взаємин між батьками та їхніми дітьми, а й їх передумов, тобто певного способу життя і взаємозв'язків усіх членів родини.

Однак, формування педагогічної культури батьків – це не лише спеціально організована педагогічна робота, яка має попереджувальний характер. Це галузь виховання й перевиховання дорослих, яка охоплює батьків, дітей, усю родину загалом, і яка може бути корисною та необхідною навіть тим батькам, які не бачать проблем під час виховання своїх дітей.

З огляду на зазначене, можна стверджувати, що сьогодення зумовлює новий тип духовності, що передбачає і нового носія – людину з новим типом мислення, яка усвідомлює перспективу особистого життя та розуміє своє місце в суспільному житті країни. Це громадянин-патріот, який щиро любить свою Батьківщину, працює задля збагачення та розвитку в усіх сферах життєдіяльності й утілює ідеї та плани, що покладатиме на нього держава.

Не менш важливою рисою справжнього громадянина має бути бездоганне володіння державною мовою, тому є потреба активного сприяння її функціонуванню в усіх галузях суспільного життя на всій території держави. Формуючи в молодших школярів комплекс ціннісних орієнтацій, насамперед виокремлюємо почуття обов'язку, відповідальності, гідності, толерантності, громадянської самосвідомості, честі, свободи, патріотизму, працездатності та ін.

Таке становлення учня як громадянина передбачає впровадження педагогічної ідеї патріотизму в основи громадянської освіти, які формуються в сім'ї від народження дитини. Батьки завжди є першими вихователями, у яких дитина переймає різноманіття громадянських відносин, національної й світової культури, починає усвідомлювати належність до свого народу, до своєї держави. Відтак, фактором впливу на формування в дитини громадянського спрямування є сімейне середовище, суспільна спрямованість родини, її ставлення до політичних подій, до Батьківщини, природи рідного краю, праці на благо суспільства, до людей похилого віку, до товаришів і до себе. Ефективним вважаємо розвиток у підростаючого громадянина національних почуттів, свідомості й патріотизму, які формуються з позиції взаємозв'язку школи й сім'ї.

Дитина дорослішає, і на подальший розвиток її як громадянина дедалі частіше впливають зовнішні чинники. Час, що проводить дитина в сім'ї, значно зменшується, з'являються нові авторитети, збільшується здатність свідомого сприймання, аналізу різноманітної інформації, подій навколишнього життя.

Центром виховної роботи в цей час залишається школа, де на уроках гуманітарного та природничого циклу, а також у позаурочній діяльності діти усвідомлюють, що кожен народ і кожна нація розвивається в просторі та часі, має свої шляхи та перспективи.

Педагогічна культура є соціальним явищем, частиною загальнолюдської культури і характеризує особливості педагогічної взаємодії школи з сім'єю.

З-поміж індивідуальних видів роботи ефективним є вивчення виховного потенціалу сім'ї за допомогою різних форм опитування, що дозволяє зібрати таку інформацію:

- склад сім'ї (повна чи неповна), кількість дітей, співвіднесеність поколінь;
- вік, освіта, професія, місце роботи батьків, їхнє захоплення;
- ставлення батьків до навчання та виховання дітей у родинних традиціях;
- виховний вплив батька й матері на дітей;
- педагогічна активність батьків (участь батьків у родинних святах, які проводять для них у школі);
- допомога вчителів у проведенні виховних заходів;
- методи виховання, які використовують батьки (переконання, умовляння, покарання, уседозволеність, жорсткість контролю, приклад та ін.);
- стиль взаємин між батьками (демократичний, авторитарний, конфліктний, змішаний);
- ставлення батьків до дітей та дітей до батьків;

- стосунки між дітьми в сім'ї;
- стан здоров'я членів сім'ї;
- психологічна атмосфера в сім'ї (сім'я живе активним громадським життям, уособлено, бідно, заможнo);
- сімейні традиції, знання родоводу родини;
- проведення вільного часу сім'ї тощо [6].

Батьки мають розуміти: якою б важливою не була роль школи, однак основи характеру, вихідні життєві настанови закладаються в сім'ї. Узгодженість та єдність у вимогах учителів та батьків – важлива умова ефективності виховання дитини, яка добре орієнтується і швидко пристосовується до вимог дорослих. Коли дитина відчуває однастайність і послідовність у вимогах батьків і вчителів, вона звикає бути послідовною у своїй поведінці при виконанні своїх обов'язків у школі та вдома, у неї розвивається позитивне ставлення до всіх видів діяльності. Тільки поєднуючи зусилля сім'ї та школи, можна виховати соціально зрілу, творчу особистість.

Отже, партнерська взаємодія між сім'єю і школою може бути представлена як складний процес взаємовпливу цих соціальних інститутів, наслідком якого є не лише збагачення виховних функцій кожного з них, а й значне покращення самого процесу виховання дитини.

Зауважимо, що підвищення рівня виховного впливу на дитину полягає не стільки в розширенні форм і методів цієї взаємодії, скільки в реалізації доцільного змісту та оптимальних варіантів його реалізації, до того ж, оптимальних як для педагогів, так і для сім'ї загалом, які б враховували соціальні очікування всіх учасників цього процесу.

Галина СТЕЦЕНКО,
учитель початкових класів
КЗ «Бобринецький ліцей № 1»
Бобринецької міської ради
Кіровоградської області

ЗАЛУЧЕННЯ РОДИНИ ДО ПОБУДОВИ ОСВІТНЬОЇ ТРАЄКТОРІЇ ДИТИНИ (З ДОСВІДУ РОБОТИ)

Кожна дитина – неповторна, наділена від природи унікальними здібностями, талантами і можливостями. Місія Нової української школи – допомогти розкрити та розвинути здібності, таланти й можливості кожної дитини на основі партнерства між учителем, учнем і батьками.

«Якщо вчитель став другом дитини, якщо ця дружба осяяна благородним захопленням, поривом до чогось світлого, розумного, у серці дитини ніколи не з'явиться зло», – писав Василь Сухомлинський [5].

Батьки віддають дитину до школи з надією, що вона потрапить до рук розумного, гуманного вчителя, який забезпечить їй належне навчання, виховання. Та цього замало. Лише за умов спільної узгодженої діяльності вчителів і батьків можна домогтися успіхів у виховній роботі. «Паростки» перших моральних і духовних якостей у малюків закладає саме сім'я.

Нова школа працюватиме на засадах «педагогіки партнерства». Основні принципи цього підходу – спілкування, взаємодія та співпраця між учителем, учнем і батьками. Учні, батьки та вчителі, об'єднані спільними цілями та прагненнями, є добровільними та зацікавленими односторонніми, рівноправними учасниками освітнього процесу, відповідальними за результат.

Сьогодні існують різні сучасні форми залучення батьків в освітній процес.

Розрізняють колективні, групові та індивідуальні форми роботи. Їх можна розділити також на традиційні й нетрадиційні.

Традиційні: батьківські збори, консультивання, анкетування батьків; відвідування сімей вихованців удома; виставки дитячих робіт; виготовлених разом із батьками; спільні екскурсії; свята і ранки; дні відкритих дверей; дні спілкування; благодійні справи; оформлення інформаційних стендів, буклетів.

Нетрадиційні: презентація групи; семінари-практикуми; конференції батьків і вчителів; випуск тематичних журналів; відкриті уроки з участю батьків; «Батьківські ринги», «Інтелектуальні ігри», «Банки ідей»; участь батьків у творчих конкурсах.

Школа має ініціювати нову, посилену залученість родини до побудови освітньо-професійної траєкторії дитини. Сьогодні батьки мають стати активними учасниками педагогічного процесу, а не бути сторонніми спостерігачами, експертами, адже у нас спільна мета – благополуччя наших дітей.

На переконання Василя Сухомлинського, *«сім'я – це те первинне середовище, де людина повинна вчитися творити добро. Сім'я щодня, щогодини, доторкається до духовного життя шкільного колективу; школа не може обійтися без сім'ї, моральна культура колективізму в стінах школи в багатьох відношеннях є плодами тих квіток, які квітнуть у сім'ї»* [4, с. 24-32].

Однак, згідно із соціальними дослідженнями, близько 70 % батьків визнають усю відповідальність за навчання й виховання своїх дітей, 25 % вважають, що виховувати дитину має сім'я, школа й суспільство, тому й відповідальність необхідно ділити порівну. І понад 5 % батьків не відповідають за виховання своїх дітей взагалі.

«А дитина, – писав Сухомлинський, – це жива істота, її мозок – найтонший, найніжніший орган, до якого треба ставитися дбайливо і обережно» [3]. Тому і зростати вона має в царстві добра, краси, творчості й фантазії.

Співпраця школи та сім'ї, дотримання родинних традицій набуває сьогодні нового педагогічного змісту й особливої актуальності. Саме на цьому ґрунтується партнерська взаємодія між усіма учасниками освітнього процесу комунального закладу «Бобринецький ліцей № 1» Бобринецької міської ради Кіровоградської області. Представлений педагогічний досвід є результатом багаторічної діяльності вчителя початкових класів названого навчального закладу.

На нашу думку, існують різні підходи до залучення батьків до партнерської взаємодії зі школою та з учителем зокрема. Однією із традицій у Бобринецькому

ліцеї № 1 стало дослідження свого родоводу. До їх створення залучалися батьки й уся родина. Наші прадіди уявляли людей, як велетенське Дерево Роду. Свій маленький листочок на цьому дереві має кожен із нас.

«Нушики» нашого класу також створювали своє родовідне дерево, точніше, заповнювали. Результатом такої роботи стали творчі роботи дітей «Родовідне дерево».

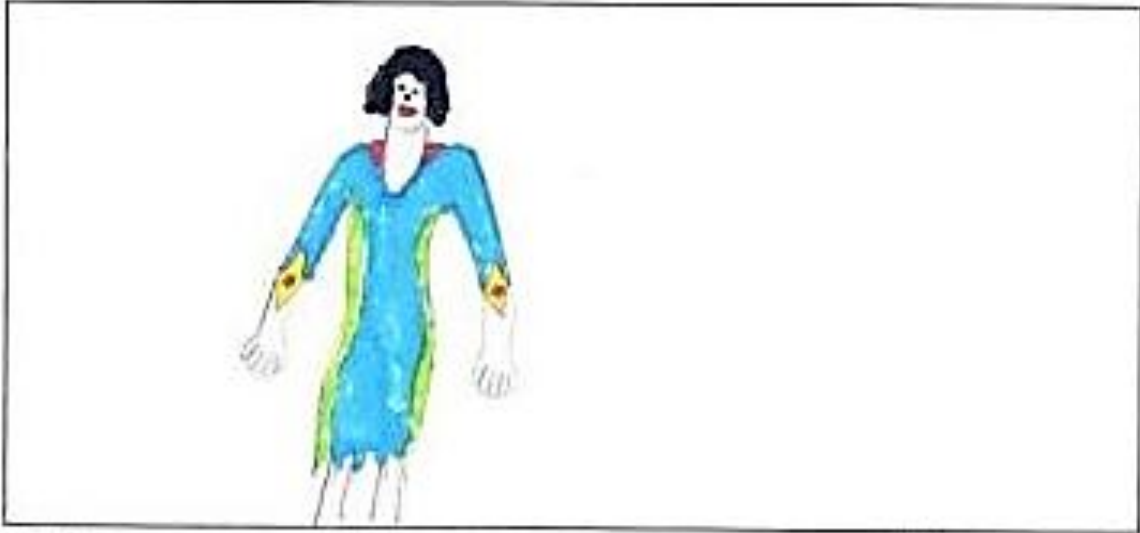

Виховуючи в родині, батьки створюють умови для повноцінного становлення та розвитку особистості, забезпечують дитині почуття захищеності, рівноваги, довіри, формують активне, зацікавлене ставлення до навколишнього середовища.

Моя матуся

Ірина Прядко
робота Саші Прядко

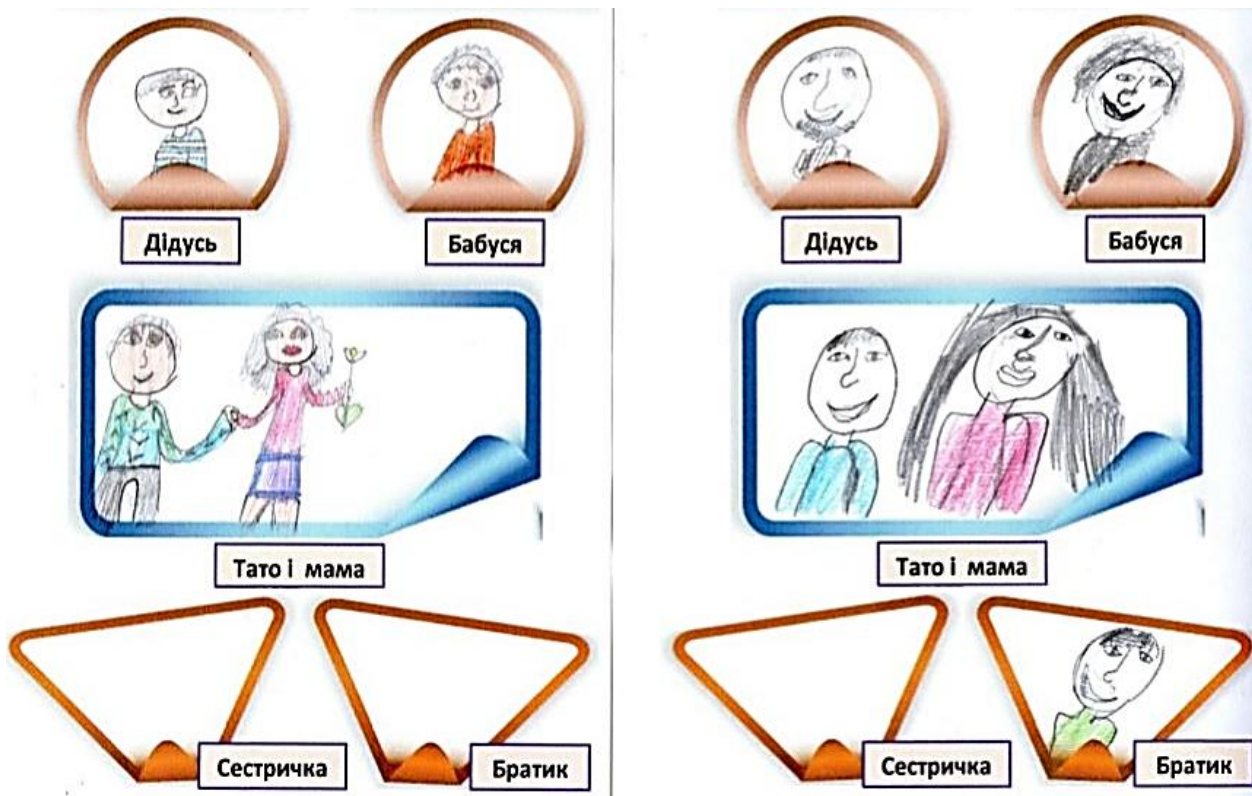
Моя матуся найкраща в світі. У неї ладні та працюючі руки. Мама піклується про моє здоров'я. Літати вона возить мене на морі. А ще моя мама купує мені цікаві книжки, DVD-диски. Ми разом читали оповідання, граємо в шахи.
Матуся, дай руки твої поцілунки,
Ты знаєш, матуся,
Як дуже тебе я люблю!

Твір Саші Прядко про маму

Учням пропонувалося обрати, про кого з членів своєї родини вони хотіли б написати твір та оформити його цікаво.

Щаслива чи ні дитина в своїй родині та які моменти дають їй можливість відчувати радість родинного спілкування, чітко видно на творчих роботах «Моя сім'я щаслива, коли...». Це може бути малюнок або фото.

Першокласники створили малюнковий колаж членів своєї родини так, як вони відчують, так, як вони це бачать. Приємно споглядати, коли на дитячому малюнку в одній руці мама тримає руку тата, а в іншій – квіти, очевидно, ним подаровані.

Малюнковий колаж членів родин першокласників «Моя сім'я»

КАЗКА ЗАПАЛЮЄ ВОГНИК ДИТЯЧОЇ ТВОРЧОСТІ

Василь Сухомлинський уважав одним із найцікавіших видів діяльності дитини складання казки, адже вона, на його думку, виховує любов до рідної землі вже тому, що є творінням народу. Саме через казку дитина краще сприймає матеріал, її простіше здивувати, залучити до співпереживання. Першу казку дитині читає мама. Отож, маленький народ нашої шкільної країни, звичайно, що не без допомоги родини, створює свої казки. Однак потім казка може зникнути, забутися, якщо її зберігати в шафі. Тому ми вирішили на казки, написані учнями нашого класу, створити навчальні презентації з аудіювання.

Вашій увазі пропонується одна із таких унікальних казок.

КРАЇНА ВІТРІВ

Сьогодні, як завжди, сонячно. Але незабаром з'являться сильні вітри. Повсюди блукатимуть самотні вітри і навіть не знатимуть, що шукають. Блукають вітри скрізь, та все ж є їхня країна. Це самотня печера. Там живуть і сердиті та злі Вітриська, і легенькі Вітерці. У них домівок багато – це щілини. Самотня й похмура ця країна. Бігають по печері миші, пацюки та літають кажани. Вологи в печері немає. Незатишно тут.

Увечері, коли сонечко лягає спати, виходять вітри на волю і тягають коси берізок, свистять та завивають. Мова вітрів про світ їхній. Шепочуть вітри, шепочуть...

Анна І. (3 кл.),
автор казки

Одного разу підслухав маленький вітерець розмову двох пташок про те, що гине чудова галявина. Посуха і спека заволоділи нею. Дощова хмара так поспішала на допомогу, що зачепилась за гору і зрушити з місця не може. От-от заплаче вона. І вирішив вітерець попросити старших вітрів показати йому дорогу до галявини цієї.

Ті радо згодились, бо набридла їм печера.

Легенько зняли вони хмарку і, підганяючи один одного, понесли її. Як раділи квіти, трави та дерева прохолодному дощику!

І віднині оберігають вітри рослин від спеки. Розлетілись по всій землі. Блукають по природі та дарують відпочинок. Відтепер не сумують вітри, бо знайшли вони своє місце, яке шукали завжди.

Діти читають чи слухають такі казки із зацікавленням, бо автори їм знайомі. А потім, згідно із методикою, проводимо перевірку розуміння прослуханого. На батьківських зборах презентуємо дитячі казки, і з батьками проводимо аудіювання. Також разом можемо добирати питання для визначення розуміння змісту казки:

1. Як називається країна вітрів?

а) дрімучий ліс;

б) самотня печера;

в) високе небо.

2. Який вигляд має країна вітрів?

а) самотня й похмура;

б) сонячна і ясна;

в) волога й квітуча.

3. Коли вітри виходять на волю?

а) уранці, коли сходить сонечко;

б) удень, коли прокинулись;

в) увечері, коли сонечко лягає спати.

4. Що сталося з дощовою хмарою?

а) розплакалась і розтанула;

б) зачепилась за гору;

в) закрила сонечко.

5. Визнач головну думку твору:

а) вітри повинні жити в печері;

б) злі вітри не мають існувати;

в) вітри оберігають рослини від спеки.

6. Встанови послідовність подій:

№ ___ От-от заплаче вона.

№ ___ Розлетілись по всій землі.

№ ___ Сьогодні, як завжди, сонячно.

№ ___ Посуха і спека заволоділи нею.

№ ___ Ті радо згодились, бо набридла їм печера.

7. Запиши, чому маленький вітерець вирішив допомогти хмарі.

1. Як вітер може допомагати людині?

ДОБРО, МИЛОСЕРДЯ, СПІВЧУТТЯ. ЯК БЕЗ НИХ?

У Новій українській школі вчитель зможе готувати власні авторські навчальні програми, обирати підручники, методи, стратегії та засоби навчання. То чому б не навчати дітей на чудових казках, написаних учнями? Тому сьогодні всі розуміють, що громадські, соціальні та культурні компетентності просто неможливо сформувані без батьків та суспільства.

Добро, милосердя, співчуття – чи зуміє дитина Нової української школи самореалізуватися без них? Звичайно, ні. Дитинство – це час закладання підґрунтя для розвитку духовних, моральних, етичних цінностей особистості, тому до побудови соціальної траєкторії дітей треба залучати й наших духовних наставників. Звичайно, тільки за згодою батьків. Духовне життя – це частина життєдіяльності людини. І важливо не запізнитися й саме в дитинстві «посіяти» зерна людяності.

І перші паростки вже маємо. «Добро жменями» – таку назву мала благодійна акція, коли діти збирали кришечки на протези для воїнів АТО. Було залучено всіх: і батьків, і родини, і навіть сусідів.

Анна Т., учасниця акції
«Добро жменями»

Учні 3-А класу беруть участь в акції «Нехай ангел тебе береже» та пишуть листи воїнам-захисникам

До Великодня для наших воїнів діти із батьками приготували паски. А коли проходила акція «Нехай ангел тебе береже», то маленькі волонтери нашого класу не могли навіть підняти те, що передали батьки.

Фотографії фіксують наші добрі справи не заради похвали, оскільки справжнє милосердя не потребує нагороди. Це треба насамперед моїм двадцятьом вихованцям, їхнім батькам. У двері під назвою «співчуття» ще треба стукати... І ми стукаємо.

Також ми писали й пишемо захисникам листи, створюємо малюнки для підтримки бойового духу на передовій. І тому наші діти впевнені, що Україну не здолати з таким міцним, надійним тилом.

ТВОРЧА РОБОТА «ДОЛОНЬКА». ЯК БАГАТО МОЖУТЬ РОЗПОВІСТИ ПАЛЬЧИКИ

Багато творчих видів роботи проводимо з дітьми під назвою «Долонька», яку діти із задоволенням заповнюють і оформлюють, що стало уже доброю традицією.

Учні створювали свої долоньки щастя. Мріяли, фантазували... А сьогодні долоньки

уже збільшилися, й тепер у дитячих руках щастя не лише сім'ї, а й держави. Вірю, що й тепло своїх долонь, і розуму, і серця вони віддадуть Україні.

Долонька Вікторії Б. Довжина пальчиків

Щастя і горе, радість і сум, сльози і сміх... Таким є життя. Тому не лише позитивними були наші долоньки. Антидолонька допомогла дітям викласти на папері свої переживання. «Мені дуже боляче, коли...», – такими були їхні роздуми. Учні нашого класу талановиті, творчі, креативні. Дитячі роботи, зазвичай, демонструємо батькам, і для деяких думки їхніх дітей стають прозрінням.

І маленькі «нушики» також залучені до цього виду роботи. Заповнюючи портфолію, вони вимірювали довжину своїх пальчиків. Звичайно, не без допомоги батьків. А тепер будемо спостерігати, наскільки ці пальчики кожного року виростатимуть.

Каріна М., Анастасія К., «Антидолонька»

Громадська організація «СмартОсвіта» провела опитування з-поміж батьків та вчителів про розуміння співпраці в школі як основи педагогіки партнерства. Батьківські очікування щодо вчителів збігаються з відповідями вчителів у таких питаннях: уважність до дітей і застосування індивідуального підходу до кожного (44 %), уміння дати учням знання в обсязі шкільної програми (36 %), морально-етичний приклад (11 %), важливість виховання, прагнення до навчання (8 %). Лише деякі батьки зазначили (1 %), що очікують від учителя формування дитини як особистості [7].

Таке опитування зацікавило й нас, тому у вересні практикуємо створення батьками долоньки сподівань щодо шкільного життя дитини. Наприкінці

«Долоньки сподівань» учнів 1 класу наприкінці навчального року

навчального року батьки позначають кольором, чи справдилися сподівання повністю, частково або не справдилися зовсім. Індивідуально з'ясовуємо причини того, чому не справдилися сподівання, і знаходимо шляхи розв'язання в наступному навчальному році.

НЕ МОЖЕМО ПИСАТИ – МАЛЮЄМО ДУМКИ

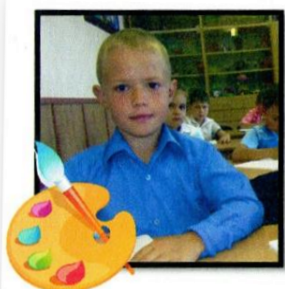
Нова школа допомагатиме батькам здобувати спеціальні знання про етапи розвитку дитини, ефективні способи виховання сильних сторін характеру й чеснот залежно від індивідуальних особливостей. Пріоритетними мають стати повага до особистості, доброзичливе й позитивне ставлення, довіра у стосунках.

На сучасному етапі розвитку інформаційно-комунікативних технологій на виховання дитини суттєво впливають інтернет-ресурси, наприклад, ті віртуальні ігри, у які грають діти. А тепер вони, на жаль, указують їм, за якими правилами жити. Це вже не щось далеке й закордонне. А можливо, це дитячі страхи, які ми, дорослі, у свій час не помітили? Тому в нашому класі намагаємося більше займатися творчістю. Коли мої маленькі першокласники ще не вміють добре писати, залучаю їх до відвертих малюнків. «Мої маленькі художники» – таку назву мають їхні творчі роботи. Тематика малюнків різноманітна, наприклад, «Мої потреби». Так, у нас в класі навчається дівчинка Лера. На початку навчання вона була єдиною донькою в сім'ї, а тепер є малий Назарко. Дівчинка намалювала свою мрію – і вона здійснилася: у неї з'явився братик.

*«Цього в житті мені не вистачає», малюнок Валерії А.
(«Мої маленькі художники»)*

Сумно дивитися на малюнки дітей, яким не вистачає любові й уваги обох батьків, зокрема, у випадках розлучень.

*«Цього в житті мені не вистачає», малюнок Владислава О.
(«Мої маленькі художники»)*

Тоді вихованці малюють свої страхи, передаючи власні трагедії на папері. На жаль, не можна малюнком «Мій страх» кардинально щось змінити, однак іноді батьки вперше дізнавалися про проблеми своїх дітей саме з таких зображень. А це сприяло розв'язанню складних сімейних проблем. Так, мама Даші зрозуміла, що найбільший страх її доньки, коли вона залишається вдома сама.

*«Те, чого я боюсь найбільше», малюнок Даші К.
(«Мої маленькі художники»)*

Проблему вирішили, Даша більше не боїться, бо завжди поряд хтось є.

Якщо ми, учителі, помічаємо якісь проблеми у своєму класі, то звертаємося по допомогу до шкільного психолога, за потреби запрошуємо його на батьківські збори. Зігмунд Фрейд зазначив, що *«не всі діти однаково боязкі і, що саме ті діти, які виявляють особливу лякливість перед різними об'єктами і ситуаціями, пізніше виявляються нервовими»* [5].

Для здорового, нормального розвитку малюка переляк і страх – природна реакція у процесі пізнання навколишнього світу. У дошкільному віці страхи виникають частіше, ніж у подальші роки. Кожному віку притаманні свої страхи. Ненормально, якщо вони «ростуть» разом із дитиною. Тому важливо вчасно подолати подібні дитячі страхи. І робити це треба спільними зусиллями школи, батьків і дітей.

Учні Нової української школи – покоління, що потребує оновленого навчання та виховання, і не без допомоги батьків. Усе починається із підготовчих занять, яким передують ранкові зустрічі. Так ми знайомимось, і батьки вже залучені до організації освітньої траєкторії дітей, бо саме вони допомогли побудувати нам це дружнє коло.

Учні 1-А класу. Ранкова зустріч. Дружнє коло

«Порадник для вчителя» пропонує зустрічатися з дитиною, її батьками, дізнаватися про очікування батьків щодо навчання своєї дитини. Традиційно батьки моїх майбутніх першокласників залучаються до роздумів. Свої сподівання вони викладають на дитячій долоньці. Наприкінці першого класу перевіряємо, чи справдилися очікування, якщо ні, аналізуємо чому. Даю поради, рекомендації, інструктажі.

БАТЬКІВСЬКІ ЗБОРИ – СПІВПРАЦЯ І ВЗАЄМОДІЯ ЗАРАДИ ДИТИНИ

Виховну роботу в школі організовано так, щоб певні моменти тісно пов'язувалися з сім'єю, із родиною. Насамперед такими видами виховної роботи є спільні свята, ранки, коли батьки стають не просто помічниками, а й учасниками. Батьківська допомога неоціненна в організації ярмарків, екскурсій, днів народжень, коли вся родина залучається в процес виховання. Адже такі спільно організовані святкові заходи дійсно мають значні переваги для дітей, які бачать дорослих, важливих у їхньому житті, що з ними ж і співпрацюють.

Найпоширенішою формою групової роботи з батьками є збори. Їх варто проводити один раз на місяць або чверть, залежно від особливостей класу, віку учнів, контингенту батьків. Якщо більшість батьків класу вже мають старших дітей, їм уже не треба розтлумачувати практику й теорію поведінки з дитиною-школярем. У Новій українській школі практикуються індивідуальні зустрічі, за потреби – консультації, а також спілкування через соціальні мережі. Батьки нашого класу створили у вайбері групу для спілкування. Оскільки батьки – переважно люди молоді, то 70 % із них уперше мають у сім'ї школяра. Для набуття власного батьківського педагогічного досвіду їм необхідно набагато частіше зустрічатися і з педагогами, і з іншими фахівцями. Порада таким батькам – повертатися в дитинство, ставити себе на місце дитини. Те, що дорослим здається простим, елементарним, для дитини є складним і незрозумілим. Те, що батькам так легко зрозуміти й запам'ятати, дитині в перші роки навчання дається надзвичайно важко. І ось приклад: називаємо слова *будинок, снікерс, люди, самотність, дзеркало, зорі, волосся, подружжя, біль, гості, старість, язик, черепаха, павутиння, школа*. Таке завдання можна дати на зборах батькам. Потрібно один раз прочитати слова й попросити записати ті, які вони запам'ятали. Робота відбувається, як у першому класі: «Повторіть ще раз», «А чого ви не сказали, що треба було запам'ятати?». Цей приклад демонструє, як за допомогою ейдетики можна легко запам'ятовувати почуте, створюючи асоціацію до малюнку. Лише один тато з п'ятнадцяти слів записав усі. Отак і дитина: їй недостатньо сказати: «Вивчи». Якщо б перед завданням підготувати, сказати: «Послухайте уважно, намагайтеся запам'ятати якомога найбільше слів, а той, хто запам'ятає всі слова, отримає подарунок», то результати були б набагато кращими. Цей простий приклад показує батькам, як працювати із дітьми, допомагаючи виконувати домашні завдання, зокрема використовуючи метод ейдетики для кращого запам'ятовування. Якщо перед дитиною ставити

конкретне завдання: запам'ятати слова, використати асоціацію, міркувати «Чому? На що схоже?», у них з'являється мотивація для навчання, їм стає цікаво.

Отже, робота із батьками неможлива без батьківських зборів. Перші зазвичай є організаційними, що проводяться наприкінці серпня – на початку вересня. Наступні декілька є тематичними зборами.

Батьківські збори 2-А класу, 2010 р.

Останні збори року є підсумковими та проводяться наприкінці навчального року в травні. Якими б вони не були за змістом, завжди вимагають ретельної підготовки: їхня ефективність пропорційна ретельності планування, продуманості сценарію, який педагог розробляє заздалегідь. Бажано, щоб батьки були не тільки пасивними слухачами, а й активними учасниками. *«Якщо ви хочете, щоб зустріч із батьками стала продуктивним обміном інформації, ви маєте подбати про затишок і конфіденційність»*, – радить нам «Порадник для вчителя» [2].

«Відверто про всіх» – таку назву мають наші інформаційні стрічки, у які кодується потрібна батькам інформація.

Інформаційні стрічки «Відверто про всіх»

Зрозуміло, що на батьківських зборах кожен прагне дізнатися про конкретні успіхи в навчанні, поведінці саме своєї дитини. Говорити на загал про когось конкретно – некоректно, якою б не була інформація, позитивною чи негативною. Загальна розмова про всіх також не дає особливого результату, тому розв'язати цю проблему і допомагають такі інформаційні стрічки. Про кожну дитину можна закодувати все те, що хвилює вчителя на певному етапі й потребує допомоги батьків. Використовуючи знаки, можна пояснити, про що вони інформують. Наприклад, активність на уроках, взаємини з дітьми, навчальний поступ і подібне. Особливої системи знаків не існує. Це можуть бути різноспрямовані стрілочки, скорочення, смайлики, знаки (плюс, напівплюс, мінус) тощо.

Обов'язково потрібно не тільки надавати батькам інформацію, а й давати поради та рекомендації щодо усунення проблеми чи прогалин у знаннях. Лише в цьому разі можна спільно досягти позитивного результату.

Усе, що хвилює нас, учителів, на уроках чи в стосунках учнів з однолітками, можна закодувати, розповісти й дати поради та рекомендації. Можна призначити терміни виконання. Батьки дослухаються до порад, думають, роблять висновки. Іноді, якщо інформаційна стрічка містить негативну інформацію, то обов'язково треба зазначити й те, у чому дитина найкраща.

Не менш ефективним є самостійне заповнення батьками інформаційної стрічки своєї дитини. І вони часто починають помічати те, чого не помічали раніше («Так ми пишемо. Диктант...»).

Так ми пишемо										
Диктант _____										
Межі речення	Пропуск букв	Заміна букв	Злитне письмо	Перенос слів	Відступ	Бачить помилки	Охайність виправлень	Каліграфія		Завжди
										Майже завжди
										Іноді помиляється
										Досить часто
										Завжди помиляється

Інформаційна стрічка «Так ми пишемо. Диктант...»

На цій стрічці інформація про свою дитину від батьків. Тут є колонка «Задача», інформація з якої потрібна для того, щоб скласти презентацію для різних типів задач про захоплення дітей класу. Так дітям цікавіше їх засвоїти. У першому класі ми також складаємо задачі про дитину дня, адже вона в цей день головна.

Навчальний поступ дитини демонструється батькам на інформаційних стрічках «Відверто про кожного».

Прізвище, ім'я дитини	Відношення до школи	Бажання вчитися	Найцікавіші уроки	Нецікаві уроки	Відношення до вчителя	Чи працюєте додатково? Хто?	Задача	Секрет
 Ревенко Олександр			природа математика	—		Так з мамкою читати книжки про тварин, дитини, дивитися відео про тварин, дивитися відео про тварин	Ситить ризик тваринки читає	Дякую за все!

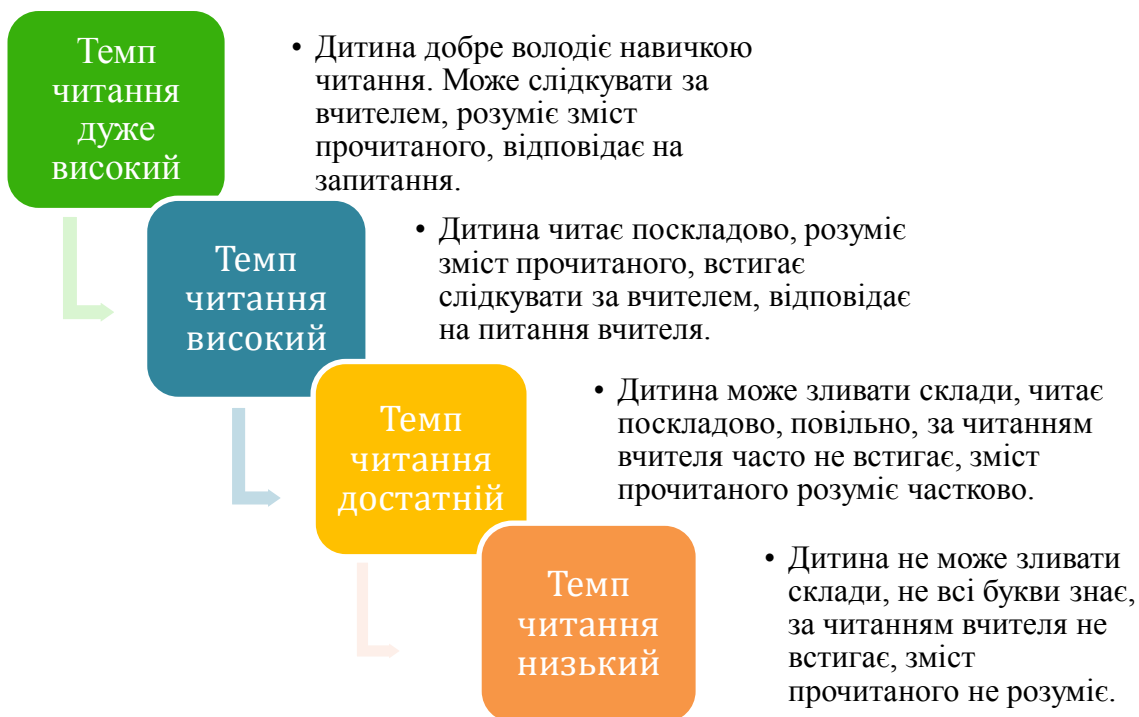
Інформаційна стрічка «Відверто про кожного»

Онисько Ірина. Відверто про мене. 1 клас, I семестр							
	Письмо	Математика	Образотв. мист., дизайн і технол.	Активність	Уважність	Я і колектив	Звернути увагу
							
	К. З. Сп.	Пр. Задача. Зм. Зош.					

Інформаційна стрічка учениці наприкінці I семестру першого класу

До зборів я готую презентацію з характеристиками й критеріями навчальної та виховної діяльності учнів. Знаками або кольором відмічаю індивідуальні успіхи чи моменти, на які треба звернути увагу. Батьки мають змогу записати, зробити висновки, послухати рекомендації чи поради, самостійно визначити, на що звернути увагу.

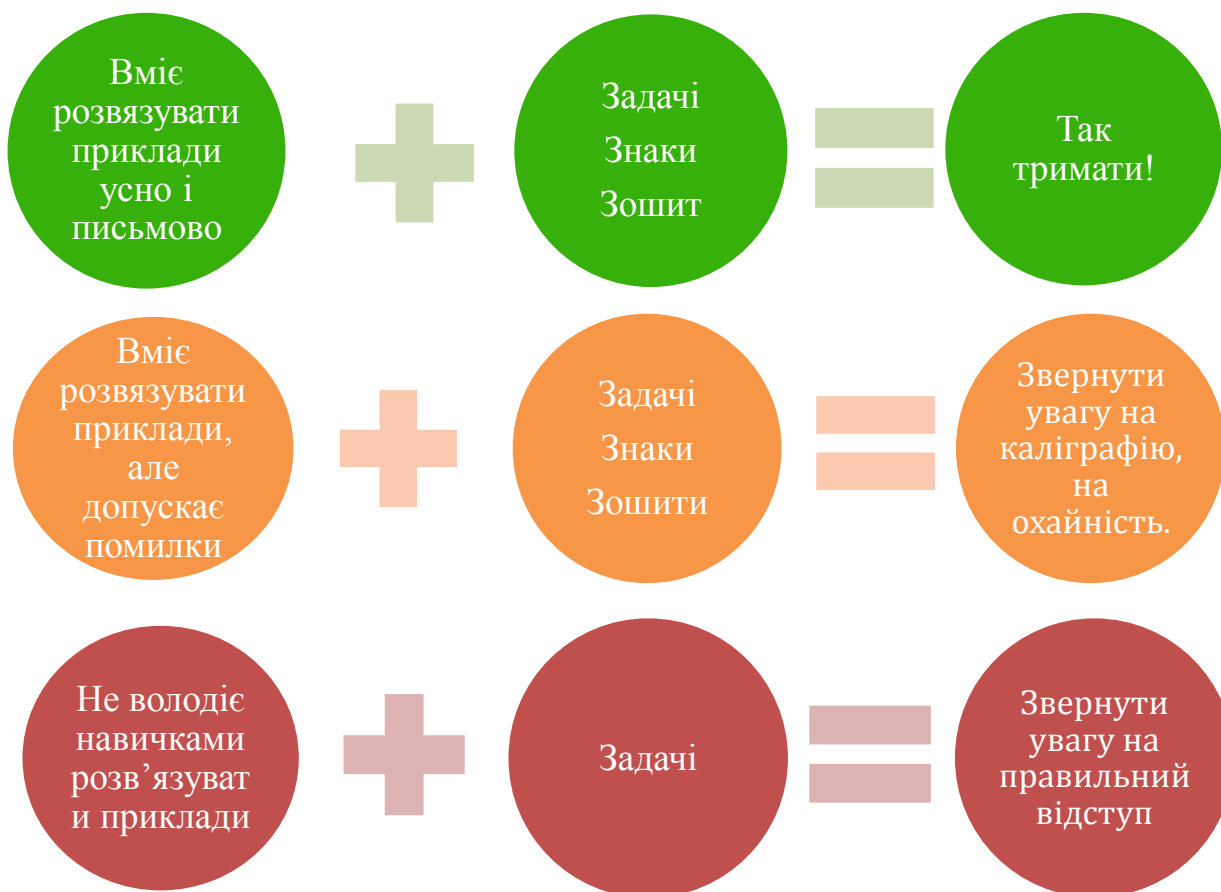
Читання

Письмо

Математика

Перед батьківськими зборами у вайбер-групі я проводжу опитування на тему: «Що хочу почути від вчителя про свою дитину», аналізую та узагальнюю відповіді й відповідно до них створюю індивідуальні інформаційні стрічки.

Читання

Зелений колір – *темп читання дуже високий. Дитина добре володіє навичкою читання. Може слідувати за вчителем. Розуміє зміст прочитаного та зрозуміло висловлює свої думки. Відповідає на запитання. Навчальний поступ високий (зелена стрілка).*

Письмо

К. – *пише розбірливо, каліграфічно, може виправляти свої помилки.*

З. – *літери поєднує правильно.*

Сп. – *може списувати друкований текст.*

Математика:

Пр. – *добре володіє навичками додавання й віднімання чисел у межах 10.*

Задача – *аналізує текст задачі, розв'язує, однак не завжди обирає правильну дію. Виникають проблеми при розв'язанні задач на різницеве порівняння.*

Зн. – *читає, записує, порівнює числа в межах 10, визначає склад числа.*

Зош. – *зошити дуже охайні, відступ завжди правильний, встигає списувати з дошки, може працювати самостійно.*

Навчальний поступ високий.

Образотворче мистецтво, дизайн і технології

Працюючи дистанційно, дитина здає всі роботи! Може виготовляти виріб за визначеною послідовністю. Організовує робоче місце за обговореними умовами. Відмінно відтворює художні образи засобами образотворчого мистецтва за зразком.

Активність на уроках

Активно працює на уроках, виявляє ініціативу. Співпрацює з іншими дітьми, може контролювати свої емоції.

Уважність

Дитина на уроках завжди уважна. Слухає й чує вчителя. Не потребує багаторазового повторення. В основному не відволікається, однак іноді може займатися сторонніми справами.

Я і колектив

Доброзичливі стосунки з дітьми. Контактуює, але не з усім класом. Спілкується вільно. Іноді тримається осторонь.

На інформаційних стрічках залишається місце, щоб батьки не тільки прослухали, а й мали змогу записати основні моменти. Часто те, на що потрібно кожному звернути увагу, батьки заповнюють самостійно. За потреби, якщо чогось немає у стрічці, то необхідну інформацію може заповнювати вчитель.

АНАЛІТИКО-ДІАГНОСТИЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК ФОРМА АНАЛІЗУ ОСОБИСТОСТІ

Учитель не тільки навчає, а й виховує, тому особлива увага сьогодні приділяється аналітико-діагностичній діяльності. Практикуємо спільні анкети для дітей і батьків для того, щоб на батьківських зборах порівняти їхні відповіді на однакові питання.

**1. Як часто карають дитину?
За що?** Часто 20% Рідко 30% Іноді 50%
Не слухається батьків, за погані оцінки

**Хто найчастіше карає дитину?
Як карає?** Тато 38% Мама 62% Інші _____
Заборона на розваги

**Що служить приводом для
покарання дитини?** Не слухається, обманує, не вчить уроки.

Чи боїться дитина покарань? Так 54% Ні 40% Іноді 6%

**Що робить дитина, щоб
уникнути покарань?** Слухається

**Як часто дитину заохочують?
Чим заохочують?** Часто 54% Рідко 25% Іноді 30%
Похвала, подарунки

**Що служить приводом для
заохочення дитини?** Допомога по господарству

**Хто з батьків заохочує дитину
частіше?** Тато 25% Мама 50% Обоє батьків 5% Інші
члени родини 20%

Чи чекають діти на заохочення? Так 70% Ні 30% Іноді

Анкета «Заохочення і покарання дитини в сім'ї» (обробка результатів)

На жаль, сьогодні актуальним питанням є насилля в сім'ях, виховання дітей «силою». Однією зі спільних анкет є «Заохочення і покарання дитини в сім'ї». Анкети батьків і дітей я порівнюю, проводжу обов'язкову обробку результатів. 54 % дітей бояться покарань та, на щастя, найтипівішим покаранням є заборона розваг.

Батьки вимагають достовірної інформації про їхніх дітей, відвертості від вчителя.

У своїй діяльності ми також прагнемо знати про себе як про вчителів більше, тому традиційно у 3 класі учні заповнюють анкету «Відверто про вчителя».

Питання доволі незручні, тому анкети можна не підписувати. Інформацію аналізують, учитель має право на помилки, які можна виправити.

Ось деякі з них:

Анкета

- №1 – Чи своєчасно вчитель приходить до школи?
- №2 – Чи запізнюється з перерв. Коли?
- №3 – Чи кричить учитель на дітей? Чому?
- №4 – Чи ображав тебе? Коли?
- №5 – Чи об'єктивно тебе оцінює? Якщо «ні», то завищує чи занижує твої досягнення?
- №6 – Чи є у вчителя «улюбленці»? Якщо «так», то в чому це виявляється?
- №7 – Зазвичай стоячи чи сидячи проводить урок?
- №8 – Чи займається вчитель на уроці сторонніми справами? Якщо «так», то якими?
- №9 – Чи вживає вчитель грубі слова? Які? Коли?
- №10 – Чи любить тебе вчитель? Якщо «ні», то чому?
- №13 – Чи своєчасно перевіряє твої зошити?
- №18 – Чи боїшся ти вчителя? Чому?

Подібну анкету пишуть і батьки. Підписувати не обов'язково. Учитель бачить себе очима своїх вихованців і батьків.

Анкета «Відверто про вчителя»

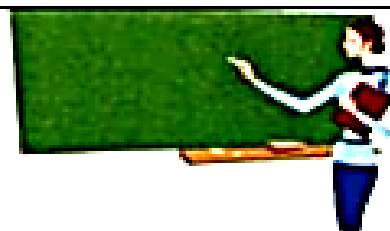
1. Чи своєчасно вчитель приходиться до школи? Іноді
2. Чи запізнюється на уроки з перерв? Коли? Так, коли наряди
3. Чи кричить вчитель на дітей? Чому? Так коли щось не вийде чи уроки
4. Чи ображав тебе? Ні Коли? _____
5. Чи об'єктивно тебе оцінює? Іноді Якщо «ні», то завищує чи занижує твої оцінки? _____
6. Чи є у вчителя «любимчики»? Так Якщо «так», то хто і в чому це проявляється? Тільки сама туди що уявляю про себе
7. Зазвичай стоячи чи сидячи проводить урок? і стоячи і сидячи
8. Чи займається вчитель на уроці сторонніми справами? Так Якщо «так», то якими? Щоб піти у куряки
9. Чи вживає вчитель грубі слова? Іноді Які? перше вона каже
вдає на тебе Коли? николи
10. Чи любить тебе вчитель? николи Якщо «ні», то чому? _____
11. Які уроки проводить не цікаво? ніде всі інтереси
Чому? _____
12. Які уроки проводить цікаво? Різ культуру
13. Чи своєчасно перевіряє твої зошити? Так
14. Чи переодягається вчитель на уроки фізкультури? Так, або іноді
15. Що у вчителя тебе «дратує»? Нічого
16. Які риси характеру вчителя тобі не подобаються? коли учитель
на серйозно Чому? ну ніколи
17. Що тобі у вчителя подобається? її прикраса
18. Чи боїшся ти вчителя? Так Чому? бо вона може погано оцінити
19. Чи подобається тобі як вчитель одягається? Так
20. З якою тваринкою асоціюєш вчителя? Низького
Чому? бо учителька красива
21. Твої побажання, зауваження вчителю: щоб вона була не
часто приходила в школу

Дякую за відвертість! Якщо бажаєш, підпишись

Анкета «Відверто про вчителя» для дітей

Відверто про вчителя

Сітеценко Г.М.

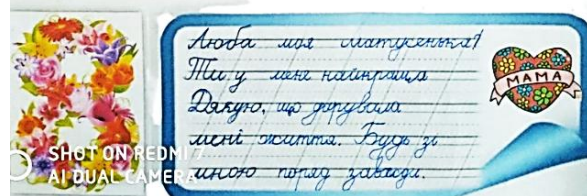
1. Чи шкодуєте ви про те, що віддали дитину до нашої школи? Чому? Не шкодуємо. Вважаємо, що наша школа, щоб виховати хороших громадян - це велика справа.
2. Чи шкодуєте ви про те, що віддали дитину до цього вчителя? Чому? Не шкодуємо. Дякуємо, що справляєтьесь з моїм бешкетником!
3. Чи добрі знання дає вчитель вашій дитині? Якщо ні, то з якого предмету? Добрі
4. Чи вимагає чогось зайвого? Якщо так, то що саме? Ничого зайвого.
5. Чи ображає вчитель вашу дитину? Як? Ніколи
6. Чи буває, що дитина не хоче йти до школи? З якої причини? Такого не пригадуємо
7. Чи має вчитель в класі «любимчиків»? Кого? В чому це виражається? Подібного не був бачив ніколи
8. Чи достатньо уваги приділяє вашій дитині? Так
9. Чи регулярно перевіряє дитячі зошити? Так
10. Чи розділяє дітей за соціальним статусом? Ні
11. Дарувати вчителю подарунки, це обов'язково? Щоб зберегти приємно - так
12. Що потрібно вчителю змінити в собі? Занемиритись такою, як ви є!

Якщо бажаєте, підпишіться

 Дякую!

Анкета «Відверто про вчителя» для батьків

РОЗДУМИ ЗАМІСТЬ АПЛІКАЦІЙ

Малюнки учнів 1 класу

«Господь не може встигнути всюди одночасно, і тому він створив матерів», – так говорить народна мудрість. «У світі є тільки одна найпрекрасніша дитина, і вона є в кожній матері» – китайське прислів'я. Щоб порадувати наших матусь, подарунки до свята ми робили також мудрі, незвичайні. У дитячому садочку вони клеїли апплікації, робили поробки. А хочеться, щоб подарунок був творчим і креативним.

У першому класі діти ще не вміють викладати свої думки на папері, тому ми малюємо: коли мама сумує, коли мама радіє; що вона любить, а що не любить; що готує найсмачніше; як мама зазвичай відпочиває; що б ви їй подарували, коли б мали мільйон і подібне.

У наступних класах діти стають дорослішими й можуть аналізувати, міркувати, робити висновки. Із 8 березня своїх мам ми вітаємо, складаючи роздуми.

«Пробач мене, матусенько за те, – написала Софійка, – що я буває, не слухаю твоїх порад, і роблю по-своєму, і це виходить безглуздо, а ще коли ти жартуєш, а я думаю, що це правда, і ображаюся. Вибач!» А ще одна дівчинка Софійка здійснила б всі мамині мрії: щоб долар був по вісім грн, щоб мир був в Україні, щоб Крим був наш.

Софія Л.
«Листівка
мамі»

Пробач мене, матусенько, за те,

що я буває не слухаю твоїх порад і роблю по-своєму, потім це виходить безглуздо, коли ти жартуєш, а я думаю, що це правда і ображаюся. Вибач!

Софія Д. «Пробач мені, матусенько, за те...»

«Мені так боляче, коли ти сумуєш, плачеш, коли ти хворієш, я не можу, мені ніби хочеться забрати біль собі! Мамо, не хворій, будь ласка, я не можу це бачити!» – так про свої почуття написала Юля. А от Саша Репешко, якби був чарівником, подарував би мамі вічне життя. А далі аргументував: люди мало живуть, і коли тебе не стане, у мене серце розірветься на дві частини від горя. От такі небайдужі діти навчаються в нашому класі. І такий сучасний нелегкий воєнний час робить їх ще чутливішими.

Мені так боляче, коли

ти сумуєш, плачеш, коли ти хворієш, я не можу, мені ніби хочеться забрати біль собі!
Мама, не хворій, будь-ласка, я не можу це бачити

Юля. «Мені так боляче, коли...»

Одним із пріоритетних завдань Нової української школи є виховання особистості – творчої, думаючої, здатної аналізувати та бути відповідальною за себе, за інших.

Кожна дитина індивідуальна, особлива. Вона міркує неординарно. Іноді дивуємося, наскільки мудримі діти можуть бути у своєму віці. «Міркуємо, фантазуємо, мріємо, малюємо» – таку роботу ми виконуємо в наших зошитах роздумів.

Перші учні, які починали роботу в зошитах роздумів, уже навчаються в інститутах й

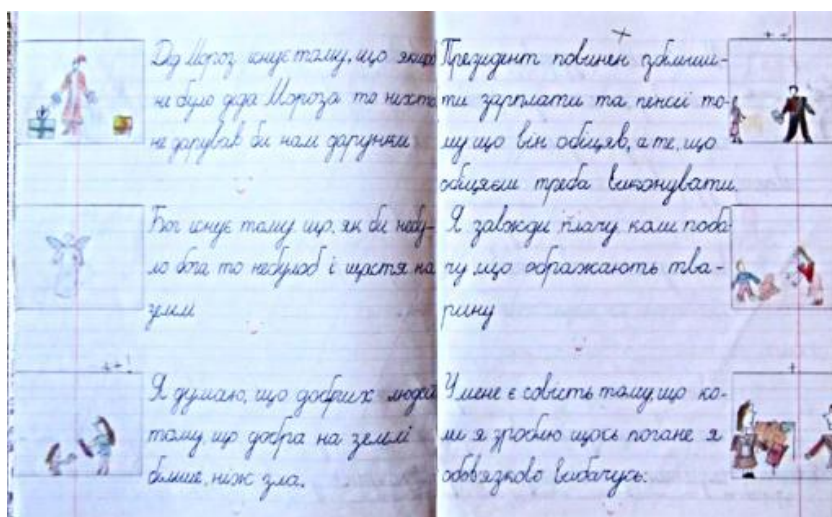
університетах, що засвідчує ефективність такої роботи. Подібні зошити заповнюються тільки в класі, помилки в них не виправляються. Вони призначені для того, щоб діти вчилися письмово викладати свої думки й переконання.

А які малюнки малюють діти! Чи намалювали б ви душу? А вони намалювали! На питання, чи є в людини душа, один хлопчик відповів ствердно: «Є, бо вона дмухає на гарячий чай».

Наші роздуми стосувалися й батьків. «Моя мама найкраща, тому що все, що я побачив і почув, саме завдяки їй!» – написав Рома в 2 класі й поставив аж 20 знаків оклику.

Дуже мудро написав Прядко Саша щодо того, чи дозволено батькам карати фізично своїх дітей: «Батьки не повинні бити своїх дітей, тому не повинні застосовувати фізичну силу. Вона не допоможе. Дітей треба критикувати так: «Не хочеш стати вантажником, значить треба вчитися».

А от Настя вважає, що батьки можуть бити своїх дітей для того, щоб діти їх краще слухалися. А ще вона дуже самокритична й на іншу тему написала: «У мене немає совісті, тому що я не допомагаю по господарству, а граюся в комп'ютері або на подвір'ї».

«Міркуємо, фантазуємо, мріємо, малюємо», 3 клас

Анастасія К. Роздуми

А ось міркування випускників 2017-го року. Сьогодні всі вони – студенти найпрестижніших вищих навчальних закладів України. Настя не могла уявити свого життя без родини, бо без неї почувалася самотньою. А як талановито відповіла Наталія Холодовська на питання про те, що б вона зробила, якби була чарівницею: *«Перетворила б усіх злих людей на квіти»*. І це думки першокласниці!

Ці зошити читали батьки на батьківських зборах. Наприкінці кожного року й батьки могли в них щось важливе написати. Коли тато Максима прочитав, що його син вважає себе поганим учнем, тому що б'ється, бігає по школі, не звертаючи уваги на зауваження в щоденнику й незадоволення батьків удома, що в їхній сім'ї він жорстокий, бо знущається з людей у комп'ютерних іграх, то відверто написав про свого сина таке: *«Я не помічав жорстокості від своєї дитини, а тільки те, що він співчуває та переживає, якщо в родині хтось захворіє, або довго немає кота, або зів'яне якась квітка»*.

Зазвичай діти вчаться у своїх батьків, і чудово, коли буває навпаки. Тато Влада Червоняка так написав про свою дитину: *«Я вдячний своєму сину за його безпосередність, довірливість, доброту й інтерес до життя. Багато в чому я вчуся у нього. Він відкритий у своїх думках і діях. Мені з ним завжди легко й просто. Темперамент мого сина спонукає і мене до активного життя...»*.

Ось такі вони, колишні учні не Нової української школи, звичайної. І сучасні маленькі «нушики» також свої думки, мрії та фантазії вчаться записувати. Ми ще будемо навчатися, ми ще будемо фантазувати, бо попереду ще довгих 11 років.

Нова українська школа. Важко підніматися вгору, та ще й піщаною дорогою, коли немає міцної твердині під ногами. А ще вдвічі важче, коли піднімаєшся туди самотужки. І втричі важче, коли туди піднімаєшся вперше. Тож лише в тісній співпраці з учнями, батьками, адміністрацією школи й громади ми зможемо виховати випускника, який буде особистістю, новатором, патріотом. І наступну вершину буде взято, перешкоди подолано.

За покликом серця ми з вами обрали благородну, потрібну, але дуже відповідальну професію вчителя. Адже вчити дітей – це не просто наша робота, це покликання, що стає стилем життя. Бажаю вам, дорогі колеги, незгасимої енергії, талановитих дітей, вдячних батьків та море квітів і добра.

Плине час, змінюється статус учителя, ставлення до нього держави й суспільства. З огляду на це педагог має оволодіти високим мистецтвом виховувати й навчати, що, власне, і є педагогічною майстерністю. Щоб досягти

Анастасія ІІІ. Випускниця

її, необхідно докласти чимало зусиль, виявити сповна природні нахили і здібності, виявити неабияку працездатність. Наповнити своє серце прагненням стати педагогом-майстром.

ПСИХОЛОГІЧНА ДОПОМОГА – ШЛЯХ ДО ВЗАЄМОРОЗУМІННЯ...

Одним із основних принципів навчання й виховання є особистісний підхід до кожного учня. Урахування індивідуальних особливостей дозволяє досягти педагогічного впливу на кожну дитину, що ґрунтується на знанні її особистих рис.

Учителям важливо знати можливості кожної дитини, рівень розвитку її пізнавальної, емоційно-вольової та моральної сфер, тому вже традиційно з перших днів перебування дитини в школі виконуємо роботу з назвою «Мама».

Вероніка Б. Малюнок «Мама»

Діти підписують роботи зі зворотного боку, а мами намагаються здогадатися, який саме малюнок виконувала її дитина. Не всім це вдається. Кольорові олівці сьогодні, на жаль, замінюються планшетом і девайсами.

З цими роботами потім працює наш шкільний психолог. Ці малюнки не просто картинки, за ними він визначає інтелект дитини та психологічну готовність до школи. Звичайно, ця інформація лише для вчителя, батьків із нею не ознайомлюємо.

За малюнками можна визначити психологічну та фізіологічну готовність дитини до школи, характер та адаптованість до навколишнього світу.

Психолог та вчитель розглядають малюнки, аналізують, за потреби дають рекомендації та поради батькам. Такий формат роботи дає змогу ознайомитися з підготовкою дитини, не розпитуючи батьків, не здійснюючи спеціальної діагностики. Дитячий настрій і малюнок зберігаються в наших шкільних портфоліо, але так багато можуть розповісти про автора-митця.

У своїй роботі для визначення взаєморозуміння в родині, для розуміння внутрішнього стану своїх вихованців, використовуємо різні психологічні методики. Одна з них – «Людина під дощем».

Виставка робіт

Психологічна методика «Людина під дощем», дитячий малюнок

Ця методика була розроблена спеціально для того, щоб допомогти дитині виявити силу характеру і зрозуміти, чи здатна вона самостійно подолати несприятливі ситуації, чи зможе протистояти їм без допомоги сторонніх людей. Цей тест важливий для визначення внутрішнього потенціалу дітей: наскільки вони стійкі до стресових ситуацій, чи можуть раціонально використовувати захисні сили свого організму. Методику «Людина під дощем» можна застосовувати з будь-якого віку, щоб оцінювати в динаміці, як змінюється характер дитини з віком. Щоб знати повнішу інформацію, можна провести бесіду з дитиною, звертаючи увагу на деталі малюнка. Аналізуючи роботу дівчинки «Людина під дощем», можна з'ясувати, що чітко виявлена готовність дитини до нового етапу в розвитку, однак вона відчуває труднощі під час адаптації. Є відчуття тривоги, потреба в додатковому захисті. Дівчинка вразлива, важко переживає складні ситуації. Більшу підтримку в сім'ї отримує від батька. А також схильна до депресій.

Сучасний світ і гуманний, і жорстокий водночас. Насильство у будь-якій формі може завдати серйозної шкоди розвитку дитини і матиме тривалі наслідки. Їх важливо розуміти, щоб запобігати, виявляти й викоринювати жорстоке поведіння в будь-яких формах. Учитель має навчитися контролювати ці процеси, уміти допомагати й наставляти за потреби. Тому, щоб діагностувати агресивність дітей та коректувати таку поведінку, у своїй роботі варто використовувати методику «Вулкан». Перед проведенням з'ясовую, чи знає дитина, що таке вулкан? Вулкан дитини, на чю агресію скаржаться однолітки, буде неодмінно вивергатися червоною лавою. Її буде багато: чим більше агресії, тим більше вона буде займати простору на аркуші. У дітей з пригніченою агресією, тихих, схильних до депресії, пасивних, лава буде зображена всередині вулкана. На їхніх малюнках може бути вулкан, який лише трішки вивергається.

Вартий уваги й має занепокоїти малюнок одного хлопчика. Дитина дуже емоційна; має лідерські якості, однак може ігнорувати оточуючих; має високий рівень агресії, спрямованої на оточуючих. Потребує підтримки й розуміння. Необхідно шукати шляхи розв'язання проблем хлопчика.

Цікавим видом психологічного дослідження є робота із назвою «Дім, дерево, людина». Метою цієї методики є оцінка особистості, яку досліджує психолог, рівня її розвитку, працездатності та інтеграції, взаємовідносин з навколишнім світом та із конкретними дітьми зокрема. Перед малюванням треба обов'язково провести підготовчу роботу. Дітям пропонують намалювати будинок, дерево й людину настільки добре, наскільки зможуть; обдумати

*Психологічна методика «Вулкан»,
дитячий малюнок*

малюнок стільки часу, скільки їм знадобиться. Потрібно зауважити, щоб вони намалювали якомога краще, й уточнити, що людина має бути зображена в повний зріст. А далі немає обмежень у виборі розмірів, образів і типів малюнка.

Цікаво «читати» малюнки моїх маленьких громадян, оскільки вони багато про що розповідають. Те, що можна не помітити, пропустити – видно на їхніх роботах. Це дозволяє звернути увагу на проблеми, діагностувати й виправляти, залучаючи психолога й родину. У першому класі діти ще не можуть висловлювати свої думки, міркування, мрії та переживання письмово. Що у них в думках, що в душі – не завжди можна помітити, тому одним із видів діагностики є фарбування. Дитина за допомогою кольорів зображує свої відчуття. Ми зафарбовуємо мандали (настрою, класу, друзів і т.п.). Малюнки дітей аналізує шкільний психолог. Визначаємо позитивні та негативні моменти дитячих робіт. Робимо висновки, шукаємо шляхи розв'язання проблем, а за потреби залучаємо батьків.

Роботи учнів 1 класу, «Мандала настрою»

Отже, одним із шляхів успішної реалізації співпраці школи й батьків для розвитку партнерства є постійне, чітке, двостороннє спілкування. До того ж, взаємодія педагога з батьками має організовуватися за такими принципами: урахування почуттів батьківської любові; уміння побачити в кожному учневі індивідуальні особливості, позитивні якості, риси характеру й спиратися на них; повага до особистості батька й матері, їхніх батьківських турбот, трудової та громадської діяльності; формування в батьків відчуття належності до педагогічного колективу школи; розуміння відповідальності створення належних умов для повноцінного психічного та фізіологічного розвитку дітей, усебічного й гармонійного формування особистості.

Список використаних джерел

1. Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої школи. / упор. Л. Гриневич та інші. 2016. URL: <https://cutt.ly/iRh1B4S>.
2. Докукіна О. Взаємодія сім'ї і школи в формуванні моральних основ у поведінці молодших школярів : дис. на здобут. наук. ступеня канд. пед. наук. : 13.00.01. Київ, 1993. 176 с.
3. Ковбас Б., Костів В. Родинна педагогіка: у 3т. Івано-Франківськ : Плай, 2002. Т. 1: Основи родинних взаємовідносин. 288 с.
4. Кравченко Т. Соціалізація дітей шкільного віку у взаємодії сім'ї і школи: Монографія. Київ : Фенікс, 2009. 416 с.
5. Про затвердження професійного стандарту за професіями «Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти», «Вчитель закладу загальної середньої освіти», «Вчитель з початкової освіти (з дипломом молодшого спеціаліста)». URL : <https://cutt.ly/JRh1GOh>.
6. Програма формування педагогічної культури батьків / за ред. Постового В. Г., Київ : ДЦССМ, 2003. 108 с.
7. Сухомлинська О. В. Сучасні цінності у вихованні: проблеми, перспективи. Шлях освіти. 1996. № 1. С. 24-27.
8. Тіхонова Н. Взаємозв'язок школи, сім'ї і громадськості у вихованні учнів (1945-1991 рр.) : навчальний посібник / Н. Тіхонова. Кіровоград : ПП «Центр оперативної поліграфії «Авангард», 2012. 100 с.
9. Державний стандарт початкової загальної освіти. URL: https://osvita.ua/legislation/Ser_osv/59891/.
10. Нова українська школа: poradnyk dla vchytelja / за заг. ред. Н. М. Бібік. Київ : Літера ЛТД, 2019. 208 с. URL : <https://www.e-litera.com.ua/upload/grade-0/nus-poradnyk.pdf>.
11. Сухомлинський В. О. – видатний український педагог. URL: https://osvita.ua/vnz/reports/ukr_lit/14939/.
12. Сухомлинський В. О. Вибрані твори: В 5-ти т. Київ : Рад. школа, 1976-1977. Т. 1. 536 с.
13. Сухомлинський В. О. Батьківська педагогіка. Вибрані твори: в 5-ти т. Київ : Рад. школа, 1977. Т. 5. С. 410-414.
14. Як боротися з типовими дитячими страхами: поради психолога. URL: <https://vn.20minut.ua/lyudi/mam-meni-strashno-poradi-psihologa-yak-borotysya-z-tipovimi-dityachimi-11318786.html>.
15. Які очікування батьків та вчителів одне від одного – опитування. URL: <https://nus.org.ua/news/yaki-ochikuvannya-batkiv-ta-vchyteliv-odne-do-odnogo-opytuvannya/>.
16. Canva. URL: <https://www.canva.com/>.
17. Фотосток Depositphotos. URL: <https://ua.depositphotos.com/home.html>
18. Фото дітей і їхніх робіт, інших матеріалів зі шкільного класного архіву Г. Стеценко.

Для нотаток

Для нотаток

Для нотаток

**Партнерська взаємодія між школою
та сім'єю як необхідна умова формування
системи цінностей дитини
(з досвіду роботи)**

Навчально-методичний посібник

Підписано до друку 29.03.2023 р.
Формат 60x84 1/16. Папір офсетний. Гарнітура «Times New Roman».
Друк – принтер. Тираж – 100 прим.
Зам. № 403

КЗ «КОШПО імені Василя Сухомлинського», вул. Велика Перспективна, 39/63,
Кропивницький, 25006

Віддруковано в лабораторії інформаційно-методичного забезпечення освітнього процесу
КЗ «КОШПО імені Василя Сухомлинського», вул. Велика Перспективна, 39/63,
Кропивницький, 25006